

К.С. Мельник

Житомирський державний університет

імені І. Франка

Науковий керівник:

к. ф. н., доц. Жуковська В.В.

ПОХОДЖЕННЯ АБСОЛЮТНОЇ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Серед останніх досліджень у лінгвістиці стає помітним інтерес науковців до синтаксичної проблематики, центром якої виступає як семантичний статус традиційних синтаксичних елементів (підмета і присудка), так і синтаксична і семантична інтерпретація деяких мовних одиниць, щодо яких вчені й досі не дійшли консенсусу. Якщо першим приділяється достатня увага, то другі значно рідше стають об'єктами наукових розвідок. До числа таких мовних одиниць ми відносимо абсолютну конструкцію (АК) англійської, німецької та французької мови, яка викликає інтерес лінгвістів, проте через свою складність та багатогранність не має одностайного підходу щодо її походження та трактування, що й визначає **актуальність** нашого дослідження. Вказана конструкція ставала об'єктом вивчення таких видатних науковців як Bauer (2000), Behaghel (1923), Combettes (1998), Herslung (2000), Holland (1986), Jespersen (1937), Kortmann (1985), Kulland (2008), Lehman (1974), Paul (1964), Van de Pol (2012), Алексеєва (2011), Ісакова (2003), Попович (1990), Тимофєєва (2011), Штейнберг (1972) та ін.

Метою запропонованої статті є висвітлення історії виникнення абсолютної конструкції в англійській, німецькій та французькій мовах.

Дієприкметникові предикативні конструкції, що не залежать від жодного з членів речення присутні в багатьох давніх індоєвропейських мовах, таких як: латина, давньогрецька, готська, санскрит, авестійська, старослов'янська та ін. В різних мовах АК вирізняються багатьма подібними функціональними та структурними характеристиками: ядро структури – іменник поєднаний із дієприкметником у непрямому відмінку являється ідентичним для усіх мов, проте відмінок вживання АК, змінюється від мови до мови [8, с. 284-286].

У своїй науковій праці Жуковська В.В. стверджує, що обидва компоненти АК стоять у певному відмінку, що є закріпленим в конкретній мові для цього типу конструкцій [4, с. 49-51]. Щодо джерела походження АК більшість лінгвістів дотримуються точки зору, згідно якої АК в давніх мовах були запозичені зі спільної реконструйованої протоіндоєвропейської мови і потім по-особливому розвивалися в індивідуальних мовах. Проте, деякі дослідники, зважаючи на відмінкову варіативність АК, стверджують, що аналізовані структури є результатом паралельного незалежного розвитку в окремих мовах і з'явилися в них лише після розпаду протомови. Той факт,

що у давніх індоєвропейських мовах АК вживалися не лише в одному, а в різних відмінках, також підтверджує дане припущення [5, с. 111-113].

На думку В.А. Алексеєвої, в **англійську мову** абсолютні конструкції прийшли з латини (Ablativus Absolutus) через французьку та німецьку мови [2, с. 116]. Цей факт дав привід деяким науковцям вважати АК «чужорідним» явищем, яке не властиве англійській мові. Однак, те, що така конструкція не лише утримувалася, а й досить успішно розвивалася, збагачуючись та ускладнюючись, доводить протилежне. З часом АК стали невід'ємною частиною англійського синтаксису, де їх застосування зростало, а функції та значення ускладнювалися та збагачувалися, природньо розвиваючись у системі мови в цілому.

Не можна заперечувати вплив латини на виникнення аналізованих структур в англійській мові, але варто зазначити, що такий вплив мав місце на ранніх стадіях розвитку мови. Вже в новоанглійській мові АК широко використовувалася авторами та успішно асимілювалася, отримуючи все нові й нові значення, проте граматична структура АК майже не змінилася.

А.А. Балута розглядає причини виникнення АК, керуючись її дієприкметниковою складовою, і зазначає, що для дієприкметника первинною функцією є атрибутивна функція при іменнику [3, с. 59]. Вторинна предикативна функція може стати автономною лише в тому разі, якщо і відмінкова форма стає автономною. З одного боку, автономний характер відмінкової форми спричиняє те, що відмінкове закінчення іменника стає показником субординації, а з іншого, реляція в синтаксичній групі стає не атрибутивною, а предикативною.

Також існує точка зору, згідно якої АК є кальками (синтаксичними, лексичними) з латинської мови. Прибічники такої думки (Ross (1893), Kisbye (1972), Sato (2009), Callaway (1889)) вважають, що дана конструкція ввійшла в давньоанглійську через переклади Біблії. О. Тимофєєва трактує АК як «лексичні кальки» й стверджує, що вони були запозичені з латини не як конструкції, а як слова [14, с. 219]. Такий процес відбувався із часто вживаними латинськими фразами та висловами.

Представники іншого підходу до джерела АК в англійській мові вважають, що такі конструкції є суто протогерманськими/індоєвропейськими (Costello (1982), Holland (1986), Моргалєва (2009)). Оскільки АК були присутні в індоєвропейській мові та існують в багатьох мовах цієї сім'ї, деякі лінгвісти вважають очевидним, що АК перейшла в давньоанглійську мову саме з протогерманської.

Інша точка зору поєднує в собі тези двох вищезазначених підходів та намагається подолати їх основні недоліки, пропонуючи таке обґрунтування появи АК в давньоанглійській мові: вибіркоче багаторазове калькування. Прибічники цієї думки зазначають, що індоєвропейська абсолютна конструкція була запозичена давньоанглійською через протогерманську. Абсолютні конструкції вже на цьому ранньому етапі були на межі зникнення в давньоанглійській мові, що було природнім процесом у більшості давніх мов індоєвропейської сім'ї. Проте висока частота АК у латинських

оригіналах спричинила збільшення вживання АК в текстах перекладів такою мірою, що ця конструкція знову повернулася в давньоанглійські тексти.

Таким чином, у сучасній лінгвістичній науці існують три основні підходи, щодо появи АК в давньоанглійській мові: абсолютні конструкції є кальками з латинської мови; абсолютні конструкції є суто германськими утвореннями; абсолютні конструкції є результатом так званого «вибіркового багаторазового калькування».

Історія незалежної (абсолютної) конструкції у **французькій мові** бере свій початок від специфічного латинського звороту *ablativus absolutus*, в якому підмет обставинного підрядного речення відсутній в головному реченні і в ньому немає такого члену, до якого могло б відноситися *participium praedicativum*.

Ablativus absolutus (аблятив самостійний, або незалежний) є відокремленим зворотом, який використовується задля вираження обставини – часу, причини, способу дії та умови. Цей зворот представляє собою відокремлений член речення, що приєднувався методом прилягання та складався з іменника, субстантивованого прикметника та займенника в аблятиві, що виступає в ролі логічного підмета (суб'єкта) та узгодженого з ним дієприкметника – в ролі логічного підмета (предиката) [11, с. 89].

У давньофранцузькій мові подібні конструкції використовувались лише у вигляді сталих зворотів, починаючи з XV – XVI ст. вони отримали більш широке розповсюдження, і в сучасній французькій мові використовуються у функції обставинного означення, відокремленого обставинного означення, предикативу при дієслові стану в ролі зв'язки [10, с. 234].

Отже, у французьку мову абсолютні конструкції прийшли з індоєвропейської мови, а точніше від специфічного латинського звороту *ablativus absolutus*. Абсолютні конструкції використовувалися й в давньофранцузькій мові, проте широкого вжитку здобули лише у XV – XVI ст.

Щодо історії виникнення абсолютної конструкції в **німецькій мові**, то в середньовісній німецькій мові вже були конструкції, що нагадували за своєю будовою АК [1, с. 201]. Проте знахідний відмінок в них часто не був виражений, за винятком конструкцій, для яких було характерним повторення в обох частинах одного лексичного елемента, вони були вкрай нечисельними і майже повністю відсутні в пам'ятках XIV-XV століття. Однак жанрові й тематичні особливості пам'яток, що залишилися могли завадити фіксації подібних конструкцій на письмі, оскільки розмовний стиль, в якому ймовірно могли з'являтися АК, вкрай рідко фігурує в мовних пам'ятках.

Поступовість виникнення АК в пам'ятках XVI-XVIII століть також спонукає до припущення, що АК середньовісній німецького періоду або взагалі не вживалася, або зберігалася як окрема форма. Тому, вважається, що АК стала синтаксичним новоутворенням XVI-XVII століть. Така точка зору є найбільш популярною серед науковців [9, с. 178], причому більшість з них розглядають АК даного періоду як повністю або частково (з точки зору її оформлення) запозичену з французької мови [1, с. 204].

На думку інших науковців, АК в німецькій мові піддавалася впливу французької мови, але вони не погоджуються з тим, що вона була повністю запозичена (Н. Moser (1958), К. Frings (1955)). Така думка підтверджується тим, що початковим пунктом розвитку АК могли стати конструкції (звороти) з дієсловами *halten, haben* і т.д., які виражають особливий, відносно предметний стан суб'єкта. Ці ж дієслова могли використовуватися для введення в речення другого, «додаткового» присудка, формально однорідного з першим (головним), а фактично такий присудок вказував на стан паралельно основній дії речення.

Важливо зазначити, що навіть вказуючи на паралельну (супутню) дію, такі звороти могли бути важливим компонентом речення з інформаційної точки зору, тобто в плані актуальної комунікативно-змістової побудови речення або донесення повідомлення від адресанта до адресата. За широкого використання такої моделі речення, ставало можливим опущення деяких з її компонентів, які несли лише формальний зміст, не порушуючи її семантичну і граматичну цілісність, що й сприяло виникненню АК в німецькій мові.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що абсолютна конструкція в англійській, німецькій та французькій мовах має спільне походження, оскільки бере свій початок з індоєвропейської мови. Наявність АК в досліджуваних мовах більшість вчених пояснюють походженням від латинського звороту із власним підметом *ablativus absolutus*.

Список використаної літератури

1. Адмони В.Г. Исторический синтаксис немецкого языка / В.Г. Адмони. М.: Высшая школа, 1963. – 334 с.
2. Алексеева В. А. Функционирование беспредложных абсолютных конструкций в английском дискурсе / В. А. Алексеева. // Вестник МГЛУ. – №58 – 2011. – С. 113-121.
3. Балута А. А. Абсолютные обороты с обстоятельственным значением в индоевропейских и семитских языках / А. А. Балута. // Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – 2013. – №8. – С. 57–62.
4. Жуковська В. В. Абсолютна конструкція в англійській мові: сутність, походження, функціонування// *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – С. 48-53
5. Жуковська В. В. Структура і функціональний статус абсолютних конструкцій у давніх індоєвропейських мовах // Наукові записки. — Випуск 165. — Серія: Філологічні науки. — Кропивницький, 2018. — С. 110-116.
6. Илия Л.И. Синтаксис современного французского языка / Л.И. Илия. М.: Изд-во лит-ры на ин.яз., 1962. – 280с.
7. Штейнберг Н.М. Грамматика французского языка: Ч. 2: Синтаксис простого и сложного предложения / Н.М. Штейнберг. Л.: Просвещение, 1972. – 240 с.
8. Bauer V. Archaic Syntax in Indo-European. The spread of Transitivity in Latin and French / V. Bauer. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2000. – XVIII + 394 p.
9. Braune W. Althochdeutsche Grammatik/ W. Bauer. 8. Auf. Halle/S., – 1955. –P. 175-184.
10. Hanon S. Les constructions absolutes en français moderne / S. Hanon. – P.: Peeters Louvian, 1989. – 425 p.
11. Herslung M. Le participe présent comme co-verbe // *Langue française* / – P.: Peeters Louvian, 2000. – №127. – P.: 86-94.
12. Kortman V. Free Adjuncts and Absolutes in English. Problems of Control and Interpretation / V. Kortman. – London, New York: Longman, 1985. – 1773 p.
13. Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indoeuropeennes, 7-e ed. Paris, 1934. – 370 p.
14. Timofeeva O. Translating the text where *et verborum ordo mysterium est*: Late Old English idiom vs. *ablativus absolutus* / O. Timofeeva // *The Journal of Medieval Latin* – Vol. 18. – 2008. – P. 217-229.